

ברויצה (Brätz בגרמנית) היא עיירה הממוקמת בשפלת הנהר לניבה אוברה, בין טרצ'יל (15 ק"מ) לשווייבדז'ין (12 ק"מ). עד לחלוקתה השנייה של פולין (1793) הייתה זו עיר בגבולות הרפובליקה הפולנית הראשונה, לאחר מכן תחת כיבוש פרוסי. ב-1945 שבה לגבולות פולין, והיום הינה מוגדרת כפר סולטיסי גדול.

היהודים התיישבו לראשונה בברויצה ב-1738 על יסוד הצו של ראש פלך סכובי וראש מועצת הזקנים של באבימוסט. הם הורשו לבנות 10 בתים לפני שער המזריץ', על מגרשים שנרכשו משלטונות העיר. הצו התיר מסחר בסחורות שונות, ייצור ומכירת אלכוהול, וכן שחיטה כשרה לצרכים עצמיים של 5 פרים בשנה ו-10 עגלים וכבשים ברבעון. הצו הטיל גם חובות על היהודים – שמירה על ייחודיות החגים הקתוליים (אי פתיחת עסקים בימי חג קתוליים), שמירה על איסורים מפורטים בימי הירידים, והוטל עליהם תשלום שנתי – מדי שנה ביום יוחנן הקדוש לכוּמר מבאבימוסט, וביום מרטין הקדוש – לראש מועצת הזקנים בבאבימוסט. בנוסף לתשלומים המפורטים בצו, בימי הרפובליקה הפולנית הראשונה כל יהודי שילם גם מס גולגולת, עבור כל יהודי החל משנת נחיים הראשונה. במקרה של צורך מיוחד הובאו בחשבון גם היטלים נוספים.

בעת הכיבוש הפרוסי נושא התשלומים וההיטלים השתנה. תשלום מס הגולגולת הוגבל לבני 14 עד 60, אולם גובהו גדל עד כדי 10 גולדן. לכך התווסף גם היטל הנישואין בסך 7 עד 15 טלרים. בתקופה זו יהודי ברויצה עסקו בעיקר במסחר בצמר. מאוחר יותר רבים מביניהם עסקו בתפירה ובעיבוד עורות.

לפני 1800, בסביבות שער מזריץ', בפינת הרחובות Meseritzer -i Kirchhofstraße (כיום צמנטרנה ופוזננסקה), היהודים בנו בית כנסת מאבן חומה פרוסית. כעת עומד במקום בית מגורים (רחוב פוזננסקה 23). ב-1834 הוקם בית הספר היהודי. קרוב לוודאי שבית הספר התמקם בשכנוטת לבית הכנסת. ב-1840 הקהילה היהודית הגיעה לשיא מבחינה מספרית – מתוך 1837 התושבים 209 היו יהודים. לפני 1850 היהודים

הקימו מקוה בברויצה – בניין בנוי אבן בן קומה אחת. המקוה עומד עד היום ברחוב פוזננסקה 64; לאחר 1945 בניין המקוה שימש למגורים, היום זהו בניין נטוש.

המגמה הכללית של מנוסת היהודים מהעיירות הקטנות במזרח אל הערים הגדולות במערב לא פסחה גם על ברויצה. הדבר הביא לפירוק הקהילה היהודית ב-1889 ולקבלת הממונים על הקהילה בתוך קהילת טרצ'יל הסמוכה. מפקד האוכלוסין בברויצה הראה ב-1900 תושבת יהודיה אחת בלבד – רוזליה ברון. היא הייתה בתו של הרב האחרון.

בעת מלחמת העולם השנייה הוקם מחנה ריכוז Brätz, צפונית לעיירה. בתחילה נאסרו בו יהודים מגטו לודז', שעבדו בסלילת כביש מהיר ברלין-פוזנן. היום בשטח מחנה הריכוז לשעבר ישנה אבן זיכרון, ובבית הקברות העירוני בברויצה – יד זכרון וקבר אחים של שטמונים בו הקרבנות.

בית העלמין היהודי נמצא היום מחוץ לגבולות הכפר ברויצה, צפונית לו, בכיוון סטארי דוור. ממרכז ברויצה יש לנסוע בכביש ארצי מס' 92, לאחר נסיעה של כ-100 מטר יש לפנות ימינה לחנייה שלפני בית הקברות העירוני. שטח בית העלמין הינו 0,30 ההקטר.

כפי הנראה בית העלמין הוקם עם הופעת היהודים מברויצה (1738). הוא נמצא צפונית לגדר של בית הקברות העירוני. היום בשטח בית העלמין כולו צומחים עצי אלון עבותים בני 30-40, שנשתלו ככל הנראה כבר לאחר סגירתו של בית העלמין. בכמה מקומות נשמרו קטעים של יסודות חומת בית העלמין, העשויים מאבני שדה. קרוב לוודאי בשנות ה-70 של המאה העשרים המצבות מבית העלמין היהודי שימשו לבניית היסודות לגדר המקיפה היום את בית הקברות העירוני. עד ימינו נשתמרה מצבה אחת בלבד (שאינה עומדת במקומה) וכמה קטעי מצבות. ב-2014 בכניסה לבית העלמין ביוזמת הקרן לשימור המורשת היהודית הוצבה טבלת זכרון ועליה הכיתוב הבא: "בית העלמין היהודי בברויצה. לזכר היהודים הטמונים כאן" (בפולנית, עברית וגרמנית). שנתיים לפני כן הוצב במקום שלט מידע.